

УДК 355.426.4: 351.88

І.М. Волков

*Здобувач Національного університету цивільного захисту України,  
Харків, Україна*

## **ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТІВ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ**

*Проводиться розгляд окремих питань функціонування організаційного механізму забезпечення безпеки об'єктів дипломатичного призначення іноземних держав, розташованих на території України в умовах кризових ситуацій, пов'язаних з діяльністю радикально налаштованих груп населення. На підставі дослідження прикладу забезпечення безпеки конкретної консульської установи аналізується досвід стримування спроб реалізації загроз безпеки її персоналу з боку мітингувальників. Запропоновано та обґрунтовується варіант складових частин механізму організації охорони об'єкту перебування дипломатичного персоналу.*

**Ключові слова:** *дипломатичні представництва, консульські установи, Національна гвардія України, забезпечення безпеки, кризова ситуація.*

### **Вступ**

**Постановка проблеми.** В умовах сьогодення нові загрози, які раптово виникають та іноді мають слабо прогнозований характер, формують нові вимоги до забезпечення безпеки об'єктів дипломатичного призначення. За інформацією Міністерства закордонних справ України [1], розміщених на його офіційному сайті, в Україні акредитовані 117 дипломатичних установ. Забезпечення їх безпеки покладається на Україну, як державу перебування, відповідно до Конвенції [2].

Події, які відбуваються останнім часом в Україні, і пов'язані з наростанням протестних настроїв у суспільстві наприкінці 2013 року, зміною влади та подальшою збройною агресією з боку Російської Федерації на протязі 2014-2019 років вимагають від усіх складових частин сектору безпеки і оборони держави, в межах компетенції і наданих повноважень, зосередити свої зусилля на вирішенні питань забезпечення безпеки функціонування об'єктів, які перебувають під охороною. До переліку таких об'єктів входять будівлі, майно, персонал дипломатичних і консульських місій іноземних держав, розташованих на території України.

Як правило, при виникненні кризових ситуацій в державі, можуть виникати потенційні та реальні загрози безпеки таких об'єктів, що викликає

необхідність пошуку і впровадження нових та удосконалення вже існуючих організаційних механізмів забезпечення їх безпеки. Такі механізми перш за все повинні бути спрямовані на виключення можливості практичної реалізації загроз об'єктам охорони, у тому числі з боку радикально налаштованих груп, суб'єктів терористичної діяльності, інших злочинних елементів.

Сьогоднішні підходи до організації охорони дипломатичних представництв та консульських установ, хоча і пов'язуються з прогнозованими сценаріями розвитку поблизу них кризових ситуацій, однак не містять у собі механізмів забезпечення можливості проведення негайної евакуації представників дипломатичного персоналу, членів їх сімей та майна таких установ. Все це зумовлює проведення наукових досліджень у зазначеному напрямі.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Наукові дослідження, пов'язані із удосконаленням організаційно-правових механізмів діяльності дипломатичних представництв, проводили С.А. Федчишин, П.Д. Сардачук, О.П. Кулик. Питання адміністративно-правового регулювання охорони Національною гвардією України дипломатичних представництв іноземних держав досліджували О.С. Конопляник, С.К. Гречанюк, В.О. Галай [3]. Наукові дослідження побудови охорони особливих об'єктів охорони здійснювались в межах проведених науково-дослідних робіт [4], [5]. Значення названих робіт підтверджено дослідженнями та експериментами, проведеними під час їх виконання в польових умовах. Разом з цим такі форми загроз об'єктам охорони, як дії радикально налаштованих груп, або суб'єктів терористичної діяльності в цих роботах розглянуті не були.

Одними з головних міжнародних документів, які покладають на Україну обов'язки із забезпечення безпеки об'єктів дипломатичного призначення є Конвенції [2], [6], [7]. Вдосконалення конвенційних норм було здійснено прийняттям резолюцій Генеральної Асамблеї ООН №35/168 1980 р., 442/154 1987 р., 4/49 1994 р. Іноземні джерела у своїй більшості торкаються питань запобігання і протидії терористичним загрозам силами спеціальних підрозділів, а також на взаємодію з місцевою поліцією [8].

Огляд джерел інформації не виявив публікацій, які висвітлюють проблемні питання організації зовнішньої охорони дипломатичних представництв та консульських установ, яка б надала достатньо ефективний захист від екстремістських дій радикально налаштованих груп та суб'єктів терористичної діяльності, що в теперішній час виглядає для України достатньо актуально.

**Мета статті.** Формування пропозицій по удосконаленню організаційного механізму забезпечення безпеки об'єктів дипломатичного призначення, які розташовані на території України в умовах кризових ситуацій, на підставі оцінки можливих загроз з боку радикально налаштованих груп населення.

### Виклад основного матеріалу

Протягом останнього часу суспільно-політична обстановка в багатьох регіонах світу залишається доволі напруженою. Починаючи з початку 90-х років XX-го сторіччя усталений світовий порядок постійно зазнає змін, які супроводжуються розпадом цілих країн та утворенням на їх уламках нових держав. З розпадом Радянського Союзу на мапі Євразійського континенту з'явилися країни, які мають нетривалу історію свого існування, і як наслідок - не великий досвід функціонування державних інституцій. Створюються нові геополітичні блоки, а ті, які існували раніше, вимушені змінювати свою політику та правила партнерства. Ці процеси часто супроводжуються виникненням зон напруги у міждержавних і внутрішньодержавних відносинах. В залежності від ступеня напруги, виникають конфлікти в різних сферах суспільних відносин. Вони можуть бути політичними, економічними, збройними та інш. В умовах ведення інформаційних та «гібридних» війн великого значення набуває діяльність державних дипломатичних інститутів, як складової частини державного механізму, що покликана забезпечити підтримання дипломатичних зносин з іноземними державами, представництво у міжнародних організаціях, органах та спеціальних місіях; забезпечити взаємодію з дипломатичними представництвами, консульськими установами іноземних держав, представництвами міжнародних організацій, а також з акредитованим дипломатичним корпусом. В теперішній час дипломатичні місії вимушені працювати в умовах наявності терористичних загроз міжнародного характеру, а також діяльності різного роду політичних сил в середині держави перебування. Загрозу їх безпеки іноді складають внутрішні радикально налаштовані структури та окремі суб'єкти. В умовах збройного протистояння під час збройних конфліктів міжнародного та не міжнародного характеру дипломатичний персонал повинен забезпечити виконання своїх функцій в інтересах держави, яку він представляє.

В Україні поки не було випадків, які можна розцінювати, як спроби захоплення дипломатичних представництв та консульських установ, територія та об'єкти яких є власністю відповідних держав. Реалізація таких спроб може викликати непередбачувану реакцію з боку іноземної держави і привести до незворотних наслідків у міжнародних відносинах.

Однак існують непоодинокі випадки виникнення реальних загроз безпеці дипломатичних представництв.

Наприклад, 14 червня 2014 року поблизу посольства Російської Федерації в Україні (м. Київ) відбулась акція протесту проти її агресивної політики та підтримки дій терористичних угруповань і сепаратистів на території України, які призводять до загибелі українських військовослужбовців та громадян із числа цивільного населення. Приводом до протестів стали події 13 червня 2014 року біля селища Добропілля де відбувся один з перших випадків використання РСЗВ БМ-21 «Град» у війні на сході України [9]. Наступного дня з'явилися докази російської причетності

до цього терористичного акту. Також 14 червня було заявлено, що за даними супутникової розвідки НАТО на території України з'явилися російські танки без маркування [10]. Крім цього, вночі 14 червня 2014 року загинули 49 військовослужбовців, які перебували на борту літака Іл-76, збитого під час здійснення посадки в аеропорту міста Луганськ.

Повертаючись до ходу акції протесту, слід відмітити, що вона носила спонтанний характер. Порядок організації та проведення, встановлений законодавством України, дотриманий не був. Жодна з політичних сил не взяла на себе відповідальність про її проведення. В подальшому до акції приєдналися групи активістів з числа сотень самооборони Майдану, які ще перебували у м. Києві.

Фактично протест розпочався в другій половині дня 14.06.2014 та закінчився лише о 02:00 годині 15.06.2014. Протестуючі кидали у будівлю посольства яйця, зеленку і фарбу. За допомогою підручних засобів був зірваний прапор Російської Федерації з дверей будинку. Автомобілі посольства, припарковані перед посольством, були перевернуті протестувальниками, розбиті, розфарбовані та підпалені.

З метою заспокоєння натовпу, припинення протесту та недопущення подальшого негативного розвитку подій, до мітингувальників прибули виконуючий міністра закордонних справ України Андрій Дешиця та політик Микола Рудковський. В деякій мірі дії зазначених політиків були схожими з діями протестувальників. Але кардинального впливу на хід протесту вони не здійснили.

Дії правоохоронців, зокрема НГУ, полягали у створенні резерву, який перебував на внутрішній території посольства (у дворі). Активних дій щодо відновлення громадського порядку на території, яка безпосередньо прилягає до будівлі та двору посольства, правоохоронцями не вживалось. Слід відзначити, що спроб порушення зовнішньої межі посольства мітингувальниками також не робилось, що стало можливою причиною відсутності активних дій правоохоронців на внутрішній території посольства.

Реакцією на ці події стало затримання деяких осіб з числа протестувальників, внесення інформації про кримінальне правопорушення до єдиного реєстру досудових розслідувань та початок самого досудового розслідування за ч. 2 ст. 296 Кримінального кодексу України за фактом вчинення хуліганських дій. Слідчим комітетом Російської Федерації порушена кримінальна справа за фактом нападу на посольство РФ в Україні.

Представник РФ в Раді Безпеки Організації Об'єднаних Націй запропонував прийняти резолюцію, згідно якої запропоновано засудити напад на посольство РФ в Києві, в результаті якого було завдано збитків будівлі і власності посольства, створено загрозу життю його персоналу, що серйозно зашкодило роботі дипмісії. Слід відзначити, що резолюція не була підтримана більшістю членів РБ ООН. 16 червня 2014 року близько 09:55 годин була вчинена відповідна акція проникнення на територію посольства України у Москві із запаленням димових шашок. Четверо осіб були

затримані російськими правоохоронцями для притягнення до відповідальності.

Зазначені події у Києві були засуджені Держдепартаментом США, який закликав владу України дотримуватись міжнародних зобов'язань, прийнятих Україною в межах Віденської Конвенції та забезпечити належну безпеку об'єктів дипломатичного призначення в Україні.

Події, які відбувались поблизу об'єктів дипломатичного призначення і загрожували їх безпеці не є одиничними. 29 березня 2017 року, близько 00:30 в адміністративному корпусі Генерального консульства Республіки Польща в Луцьку стався вибух. За попередніми даними його причиною став постріл з гранатомета РПГ-26. Було розпочато кримінальне провадження за статтею 258 Кримінального Кодексу України (терористичний акт) [11]. З приводу інциденту до Міністерства закордонних справ Польщі був викликаний посол України Андрій Дешиця. Описані дії були визнані громадськістю та політичними діячами з обох сторін, як провокативні, що шкодять двостороннім відносинам України та Польщі.

23 вересня 2017 року невстановлені особи провели акцію біля дипломатичного представництва Республіки Білорусь в Києві. З приводу акції, дипломатичне представництво Республіки Білорусь в Україні висловило протест. Було зазначено, що зважаючи на те, що учасники акції приховували обличчя, поводитися нахабно й агресивно, використовували файери, цю акцію слід вважати хуліганською [12]. У зв'язку з цим в диппредставництві вимагають від України гарантувати безпеку функціонування білоруської дипломатичної місії відповідно до статті 22 Віденської Конвенції про дипломатичні зносини від 18.04.1961.

Наведені короткі приклади вказують на те, що об'єкти дипломатичного призначення іноземних держав, розташовані на території України можна віднести до уразливих об'єктів, стан безпеки яких безпосередньо впливає на стан міждержавних відносин. Акції протестів поблизу таких об'єктів виступають, як засіб виявлення думки та спрямованості дій певних учасників суспільно-політичних відносин. В окремих випадках такі акції мають явно виражений провокативний і дестабілізуючий характер, що шкодить державі в цілому. Тому питання забезпечення належних умов функціонування об'єктів дипломатичного призначення, пошук нових організаційних механізмів повинні бути предметом постійного розгляду та розвитку, відповідних суб'єктів державного управління, на яких покладено виконання таких функцій.

Сутність та роль державного регулювання забезпечення безпеки об'єктів дипломатичного призначення в умовах кризових ситуацій розглядались в [13]. Були проаналізовані нормативно-правові акти, пов'язані із виконанням завдань охорони таких об'єктів та правові підстави введення в державі спеціальних правових режимів.

Зовнішня охорона дипломатичних представництв та консульських установ в Україні здійснюється силами відповідних підрозділів НГУ,

діяльність яких регламентується [14], [15], [16]. У кризових (надзвичайних) ситуаціях до виконання завдань охорони можуть бути залучені й інші підрозділи НГУ, наприклад, патрульні, які в виконують завдання, пов'язані з охороною громадського порядку та громадської безпеки. Спеціальні завдання можуть виконувати підрозділи спеціального призначення та інші.

В теперішній час особовим складом таких підрозділів накопичений певний практичний досвід виконання службово-бойових завдань, пов'язаних з охороною дипломатичних представництв і консульських установ іноземних держав у кризових умовах. Здебільшого він пов'язаний з забезпеченням безпеки дипломатичних представництв чи консульських установ під час протестних акцій, які проводились під дипломатичним представництвом Російської Федерації (РФ) у місті Києві та консульськими установами у Львові, Одесі, Харкові розпочинаючи з 2014 року і по теперішній час. Як правило в таких акціях приймали участь від декількох десятків до декількох сотень активістів. У більшості випадків вони супроводжувались грубими порушеннями громадського порядку та громадської безпеки, спричиненням матеріальної шкоди майну дипломатичних місій.

Окремі протести відбувались із застосуванням фарбувальних засобів (балони чи пакети з фарбою, яйця, зеленка), запалювальних засобів (файери, пляшки з запалювальною рідиною, тощо). В рядах мітингувальників були помічені особи з засобами фізичного впливу (палки, бруківка, каміння, тощо). Потенційна можливість застосування таких засобів в ході протестів, направлена проти об'єкту дипломатичного призначення, безумовно створює загрози безпеці об'єкта і повинна або попереджуватись, або нейтралізуватись правоохоронцями у визначений спосіб. Від своєчасності та ефективності дій правоохоронців, залежить безпека об'єкта в цілому та обсяг заподіяної шкоди.

Вище зазначені акції могли тривати до декількох годин і проводитись як вдень, так і вночі, що додатково ускладнювало прийняття рішень і способів реагування з боку правоохоронців.

В цілому, акції можна поділити на етапи в залежності від характеру дій мітингувальників.

**Перший етап** – організаційний. Як правило під час проведення заходу простежується певна організація дій учасників акції, принаймні її більшої частини. Навіть у разі, якщо проведення масового заходу не санкціоновано в порядку, визначеному законодавством, завжди існує так звана рушійна сила заходу, або організаційне ядро. Своєчасне виявлення такої рушійної сили у вигляді організаторів та керівників акції входить до завдань правоохоронців, які забезпечують громадський порядок і громадську безпеку при проведенні масового заходу. Сили охорони об'єкту, безумовно повинні володіти такою інформацією, як елементом вихідних даних при організації системи охорони, або її уточнення в ході виконання завдань. Організаційний етап дій мітингувальників, як правило включає розроблення замислу (порядку проведення, плану заходів) акції, визначення основного складу учасників та їх оповіщення, збір та оснащення, інструктаж, проведення режимних заходів

на території, що прилягає до об'єкту впливу (в основному це контроль комунікацій, ведення спостереження за об'єктом впливу, його часткове блокування). Організаційні заходи передбачають також визначення прогнозованої кількості учасників, з урахуванням сторонніх осіб, які проходили повз і приєдналися, або прийшли разом з особами, які були оповіщені, чи узнали про акцію іншим шляхом. Визначення прогнозованої кількості учасників акції та відстеження динаміки збільшення або зменшення їх чисельності також повинно входити в коло завдань правоохоронців. Від цієї інформації залежить розрахунок відповідної чисельності і складу сил і засобів охорони, спроможної ефективно виконувати завдання з забезпечення безпеки об'єкту.

**Другий етап** - це етап несилового психологічного впливу. Як правило він характеризується застосуванням з боку протестувальників несилових методів впливу. Вони можуть включати в себе розвішування поблизу об'єкту транспарантів, лозунгів, іншої поліграфічної продукції. Встановлення малих архітектурних форм у вигляді наметів, фігур, чучел повинно викликати додаткову увагу правоохоронців і відповідну реакцію на такі дії. Вона повинна бути законною, своєчасною, достатньою та ефективною. Перш за все така реакція повинна носити превентивний характер, направлений на виконання основного завдання – забезпечення безпеки об'єкту. Даний етап характеризується скандуванням вимог, гасел, загроз, співання пісень, зачитування віршів чи текстів, у тому числі ображаючого характеру, та інш. Він може мати метою підготовку емоційного стану мітингувальників до більш рішучих і загрозливих дій, привертання уваги сторонніх спостерігачів і представників засобів масової інформації (ЗМІ), насамперед іноземних, для демонстрації політичного характеру акції. В цей період можливим є забезпечення учасників акції алкогольними або тонізуючими напоями, як за рахунок організаторів акції, так і самостійного придбання учасниками. Превентивна реакція сил безпеки у цьому випадку може стати запорукою попередження агресивного етапу акції.

**Третій етап** – це етап силового впливу. Він може характеризуватись наявністю різного роду силових дій з боку учасників. До їх числа слід віднести закидування будівлі дипломатичної місії фарбувальними засобами, бруківкою, камінням. Завдання шкоди майну місії шляхом підпалу, руйнування огорожі, елементів декору, зривання державних прапорів, гербів, емблем, табличок. Крайньою формою силового впливу може бути застосування зброї. Крім силового психологічного залякування персоналу дипломатичних представництв і консульських установ такі дії мають на меті демонстрацію місцевому населенню та стороннім спостерігачам, а також ЗМІ, а за їх допомогою і світовій спільноті рішучість намірів. В цей період акції можливими будуть провокативні дії окремих елементів, які розпочинають силовий вплив, штучно створюють зони напруження, дають приклад дій, і в подальшому вибувають з числа активних учасників акції, залишаючи ситуацію на призволяще і на розсуд натовпу.

**Четвертий етап** – завершальний. Він характеризується зменшенням інтенсивності акції, кількості її учасників та загальної напруги.

Враховуючи, що місцем розташування дипломатичних місій, як правило є центральні райони міст, які характеризуються щільною житловою та іншою забудовою проведення таких акцій викликає у місцевих мешканців, насамперед у осіб похилого віку і дітей, а також у власників крамниць, кафе і подібних закладів певний страх. Відсутність облаштованих місць гігієни (туалетів) викликає додаткові незручності для мешканців будинків та самих учасників акції, що негативно впливає на загальну атмосферу в районі розташування місії. Іншою метою подібних акцій може бути спроба здійснення провокацій для спонукання правоохоронців до силових дій з подальшою ескалацією конфлікту і покладенням відповідальності за це на представників органів державної влади з подальшим обвинуваченням їх у перевищенні службових повноважень та порушенні прав і свобод людини і громадянина.

В місті Харкові такі акції проводились в районі знаходження консульського представництва РФ, який є історичним районом міста і населений здебільшого представниками науково-технічної та творчої інтелігенції. Консульська установа розташована на перехресті вулиць Кирпичова та Максиміліанівської, у безпосередній близькості від території Харківського Національного технічного університету (ХНТУ). Свідками подій стали крім мешканців і персонал університету і студенти.

Розташування будинків, їх дворів, комунікацій, споруд інфраструктури в цьому районі є доволі щільним, що дозволяє проводити ефективно блокування певних участків невеликими силами мітингувальників з використанням декількох одиниць приватного автотранспорту. У випадку невдалих дій правоохоронців з припинення протиправних дій може спровокувати паніку натовпу і непередбачені наслідки для пересічних громадян, які випадково опинилися у зазначеному районі.

Необхідно відзначити, що у всіх подібних акціях з боку активістів не спостерігалось спроб захоплення іноземних представництв та установ. Вплив на них здійснювався дистанційно з використанням підручних та завчасно заготовлених засобів. Цей факт очевидно можна пояснити розумінням організаторів акції можливості силових дій правоохоронців, у випадку порушення учасниками акції меж території об'єкту і виникненням реальної загрози життю і здоров'ю персоналу дипломатичної місії. У зв'язку з цим стримана позиція сил безпеки під час забезпечення правопорядку може бути частково виправдана.

Уваги заслуговує тактика дій учасників в ході подібних акцій з точки зору реалізації ними своїх намірів (в основному залякування, демонстрація рішучості, а також можливе провокування правоохоронних органів на силові дії).

В одному з випадків, збір активістів біля консульства РФ, від появи перших учасників до початку акції у часі не перевищував 20 хвилин. На

початку акції їх чисельність складала приблизно 50 осіб. В подальшому кількість учасників збільшилась. З прибуттям на майданчик перед консульством РФ (розмір майданчика приблизно 50м x 20м) учасники акції займали своє місце в порядку, визначеному керівником акції, який знаходився на відстані 15-20 м від входу у будівлю. За формою порядок шикування учасників наближався до деформованого овалу, який за виглядом нагадував скобу, повернену увігнутою стороною у напрямку представництва, з розмірами по фронту до 50 м, у глибину до 5 м. Відстань між активістами не перевищувала 2 м.

Тактика дій груп учасників акції характеризувалась зміною порядків шикування у яких вони діяли та періодами між їх перебудовами. Перешикування цих груп проводились за сигналами спостережних постів. Два з них були виявлені на вулиці Максиміліанівській та два на вулиці Кирпичова. Первинний порядок шикування у вигляді «скоби» змінювався в процесі проведення акції у порядок шикування «розосереджений». Це супроводжувалось наближенням до входу у консульство і скандуванням гасел. Періодично окремі учасники акції гуртувались навколо окремої особи, можливо керівника акції для отримання інструкцій для подальших дій. Можливість зміни порядку шикування учасників акції могла координуватись з використанням результатів спостереження за територією консульства з певних поверхів житлового будинку та ресторану, що розташовані поблизу західної стіни представництва, або з адміністративного будинку Харківського національного технічного університету (ХНТУ), що знаходиться з південно-східного боку від представництва.

Як уже зазначалось, в ході проведення акції з боку активістів не було встановлено спроб реалізації агресивних намірів у вигляді спроб фізичного впливу на правоохоронців, які виконували обов'язки у складі військових нарядів охорони об'єкту, забезпечували охорону громадського порядку на прилеглий території. Спроб проникнення на територію консульства також не спостерігалось. Інтенсивності дій учасників акції відповідала й тактика дій правоохоронців. Вона була стриманою і виключала дії, які б могли спровокувати зворотню агресію учасників акції і привести до ескалації напруги. Командування сил правопорядку (військової частини НГУ), від якої виділялись військовослужбовці, грамотно організувало дії, які дозволили адекватно реагувати на зміни в обстановці проведення акції.

Зміни перебудови бойового порядку, який лежав в основі механізму забезпечення безпеки об'єкту в цілому, передбачали скоювання активних дій окремих груп активістів та їх ізоляцію при переході ситуації у розряд критичної, або виникнення ознак не контрольованості з боку організаторів. Передбачені варіанти враховували реальне співвідношення сил правоохоронців та активістів у вигляді 1:2. Своєчасне підведення резервів з місця постійної дислокації військової частини до об'єкту охорони, тримання групи для виконання спеціальних завдань у разі ускладнення обстановки, в результаті дозволило забезпечити безпеку об'єкту в цілому. Превентивна

діяльність територіальних органів Національної поліції також сприяла досягненню позитивного загального результату.

Акція була закінчена без застосування силового етапу, як з боку учасників так і з боку правоохоронців, якщо не враховувати одиничний факт обливання фарбою правоохоронців представниками активістів. Організаторам акції не вдалося залучити до участі сторонніх перехожих та місцевих мешканців, хоча окремі спроби для цього були робилися.

Під час проведення аналізу результатів дій правоохоронців у період акції були зроблені наступні висновки.

1. Активісти частково досягли мети, яка полягала у проведенні демонстраційних (публічних) дій, які стали відомі широкому загалу та висвітлені в ЗМІ. Однак залучити сторонніх перехожих до участі в акції і тим самим збільшити масовість її проведення, організаторам не вдалось. Перехід учасників до більш активних дій лише відлякував сторонніх спостерігачів, що зумовило відносно невеликий час її проведення. У порівнянні з акцією, яка відбувалась у м. Києві 14.06.2014, інтенсивність і негативні наслідки були значно меншими. Скоріш за все це викликано саме меншою чисельністю радикально налаштованих учасників акції.

2. Дії правоохоронців, які забезпечували безпеку об'єкту характеризувались стриманістю з одного боку, а з іншого демонстрували готовність до більш рішучих дій у разі загострення обстановки. Відсутність відкритої силової реакції сил безпеки на провокативні дії окремих учасників акції, стала запобіжником ескалації напруги з обох сторін.

3. Злагоджена управлінська діяльність командування військової частини НГУ та розуміння своїх завдань і порядку дій окремими військовослужбовцями, стали демонстративними сигналами готовності до рішучих дій сил забезпечення безпеки об'єкту охорони та запобіжником для використання сили з боку радикально налаштованих учасників акції.

4. Організація взаємодії при виконанні завдань з охорони об'єктів дипломатичного призначення між складовими частинами НГУ є достатньою для функціонування механізму забезпечення безпеки. Однак, її організаційні засади в площині діяльності різних складових сил безпеки (НГУ, МВС, Національна поліція, СБУ) потребують прийняття єдиного міжвідомчого документу нормативно-правового характеру, який би здійснював розмежування зони відповідальності при виконанні таких заходів.

5. При забезпеченні безпеки об'єкту під час проведення акції необхідність евакуації консульської установи не виникало, виходячи з обстановки, що склалася. Однак, у випадку необхідності таких дій, командуванню необхідно мати відповідний алгоритм дій, сплановані сили і засоби та відповідні механізми узгодження прийнятих рішень із взаємодіючими структурами, у тому числі і з адміністрацією об'єкта охорони.

Отриманий в ході виконання службово-бойових завдань та узагальнений на підставі аналізу дій досвід дозволив окреслити пропозиції по удосконаленню організаційного механізму забезпечення безпеки об'єктів

дипломатичного призначення в різних умовах суспільно-політичної обстановки в державі.

Організаційний механізм має включати себе:

- бойовий порядок сил забезпечення безпеки;
- засоби облаштування території місця розташування об'єкту охорони та місця побудови бойового порядку;
- систему застосування спеціальних та підручних засобів, спеціальної техніки;
- систему загороджень;
- систему спостереження;
- систему загального управління структурними складовими сил безпеки держави, які можуть бути залучені до забезпечення безпеки об'єктів дипломатичного призначення.

До складу бойового порядку сил безпеки, в залежності від обстановки, можуть бути включені:

- пости патрульної поліції (автопатрулі) Національної поліції;
- оперативно-бойові групи та спостерігачі СБУ;
- розрахунки пожежогасіння МНС;
- військові ланцюги НГУ;
- пости охорони (у тому числі зі службовими собаками) НГУ;
- блокпости, контрольно-пропускні пункти (КПП), піші патрулі і пости спостереження НГУ.

При визначенні видів, кількості, складу і чисельності груп підрозділу охорони пропонується приймати до уваги умови, в яких буде здійснюватися охорона: в пункті постійної дислокації (ППД) військової частини чи по за межами пункту постійної дислокації військової частини; наявність технічних засобів охорони об'єкту чи їх відсутність; необхідність чи відсутність потреби в організації внутрішньої служби в місці дислокації підрозділу охорони; склад взаємодіючих сил і засобів та розподіл обов'язків між силами підрозділу охорони та взаємодіючими органами.

До завдань постів патрульної поліції, крім безпосередньо пов'язаних з охороною громадського порядку, мають бути здійснення спостереження та регулювання руху (переміщення) активістів і сторонніх перехожих поблизу зовнішніх меж об'єкту охорони.

До основних завдань оперативно-бойової групи (груп) та спостерігачів СБУ повинні бути включені моніторинг обстановки в районі виконання завдань на предмет можливості вчинення терористичного акту (актів), захоплення заручників зі складу персоналу дипломатичних представництв (консульських установ), з метою запобігання таким діям і координації діяльності сил безпеки.

Військові ланцюги НГУ пропонується використовувати у якості засобів блокування шляхів підходу до об'єкту охорони великих груп агресивно налаштованих мітингувальників. Такий бойовий порядок у вигляді посиленних військових ланцюгів можна використовувати на напрямках

прориву бойових груп мітингувальників, для попередження застосування ними руйнівних засобів, направлених на об'єкт охорони.

Блок – пост (КПП), як правило розташовується на перехресті автомобільних чи пішохідних шляхів, які знаходяться в безпосередній близькості до об'єкту охорони. Їх головним завданням є фільтраційні заходи стосовно транспортних засобів з метою недопущення переміщення в район проведення акції заборонених речовин (зброї, запалювальних засобів, алкогольних напоїв, тощо) .

Пости спостереження НГУ, НПУ, СБУ необхідно розташовувати по периметру основних груп учасників акції з завданням збору та своєчасної передачі інформації керівнику сил забезпечення безпеки.

### Висновки

В умовах загострення міждержавних стосунків та суспільно-політичних відносин між різними політичними силами в середині держав, дипломатичний корпус виконує важливі функції, направлені на представництво акредитуючої держави в державі перебування, захист інтересів акредитуючої держави та її громадян в державі перебування, збір всіма дозволеними та законними способами інформації про умови та події в державі перебування і повідомлення її уряду акредитуючої держави, розвиток та заохочення добросусідських стосунків між акредитуючої державою та державою перебування, розвиток спільних взаємовідносин в різних галузях економіки, культури, науки та інш. Така діяльність перш за все потребує створення урядом держави перебування необхідних безпекових умов для діяльності дипломатичних місій.

Проведення поблизу дипломатичних місій публічних заходів, направлених на демонстрацію суспільної думки з різних питань двосторонніх відносин є загальноприйнятною практикою у більшості країн світу. Однак загрозу безпеці об'єктам дипломатичного призначення можуть складати неконтрольовані протестні акції, які характеризуються високим рівнем агресії з боку їх учасників. Загрозу також становлять акції, що спонтанно виникають на підґрунті найбільш резонансних подій, участь в яких приймає велика кількість радикально налаштованих осіб.

Такі обставини потребують від керівництва сил безпеки, які залучаються до охорони дипломатичних представництв, вдосконалювати організаційні механізми своєї діяльності. Запропоновані елементи такого механізму покликані забезпечити досягнення основної мети – створення надійної, своєчасної та достатньої системи заходів, направлених на забезпечення безпеки об'єктів дипломатичного призначення в різних умовах суспільно-політичної обстановки в державі перебування, у тому числі і під час виникнення кризових ситуацій.

Розвитком досліджень у цьому напрямку може стати розробка методики підготовки та здійснення евакуації об'єктів дипломатичного

призначення, а також системи забезпечення їх безпеки в місцях компактного перебування та під час руху евакуаційних колон.

### Список літератури

1. Іноземні дипломатичні установи в Україні : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mfa.gov.ua/diplomaticzni-ustanovi/inozemni-diplomaticzni-ustanovi-v-ukrayini>.
2. Про дипломатичні зносини : Віденська конвенція від 18.04.1961 (ратифікована з обмовкою Указом Президії ВР СРСР № 2208-VI від 11.02.1964, Указом Президії ВР УРСР від 21.03.1964).
3. Конопляник О.С., Гречанюк С.К., Галай В.О. Адміністративно-правове регулювання охорони Національною гвардією України дипломатичних представництв іноземних держав : монографія. Київ : ГО «Київський правозахисний альянс», 2016. – 182 с.
4. Разработка мероприятий по повышению эффективности охраны и обороны стратегического объекта при ведении боевого противодействия разведывательно – диверсионным группам противника (шифр: «Сближение – ТС»). [ Текст] : отчет о НИР (заключительный). Харьковское высшее военное авиационное инженерное училище ВВС Украины, научный руководитель Т.А. Сутюшев; ответственный исполнитель А.Е.Василенко. - Х., 1994.-с.128.
5. Розроблення пропозицій щодо протидії підрозділам сил спеціальних операцій (ССО) при вирішенні завдання охорони та оборони стратегічного об'єкту (шифр: «Протидія»). [Текст] звіт з НДР (заключний). ХІ ВПС України, науковий керівник к.в.н., доцент Т.А. Сутюшев, відповідальний виконавець Р.Р. Шакіров. - Х.2003. - с.182.
6. Про консульські зносини : Віденська конвенція 1963 року.
7. Про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які належать до персоналу дипломатичних місій : Віденська конвенція 1973 року.
8. 22 U.S. Code § 4802 – Responsibility of Secretary of State [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.law.cornell.edu/uscode/text/22/4802>.
9. Після обстрілу Добропілля "Градом" терористів біля овочебази лишилося 13 воронок і три снаряди : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.unian.ua/army/928457-pislya-obstrilu-dobropillya-gradom-teroristiv-bilya-ovochebazi-lishilosya-13-voronok-i-tri-snaryadi.html>.
10. В Україну увійшли танки, які має в арсеналі Росія – НАТО : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.radiosvoboda.org/a/25422117.html>.
11. Поліція кваліфікувала нічний обстріл Генконсульства Республіки Польща в Луцьку як терористичний акт : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://mvs.gov.ua/ua/news/6874\\_Policiya\\_kvalifikuvala\\_nichniy\\_obstril\\_Genkons](https://mvs.gov.ua/ua/news/6874_Policiya_kvalifikuvala_nichniy_obstril_Genkons)

ulstva\_Respubliki\_Polshcha\_v\_Lucku\_yak\_teroristichniy\_akt\_FOTO\_VIDEO.html.

12. Білорусь вимагає розслідувати акцію невідомих біля диппредставництва в Києві : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2312008-bilorus-vimagae-rozsliduvati-akciu-nevidomih-bila-dippredstavnictva-v-kyevi.html>.

13. Волков І. Сутність та роль державного регулювання забезпечення безпеки об'єктів дипломатичного призначення в Україні в умовах кризових ситуацій. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. №10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1699>.

14. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 р. // Відомості Верховної Ради. – 2014. - № 17. - Ст.594.

15. Положення про військові частини і підрозділи з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні Національної гвардії України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.07.2014 № 713 // Офіційний вісник України від 22.08.2014 - 2014 р., № 65, стор. 77.

16. Положення про організацію та несення служби з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні військовими частинами і підрозділами Національної гвардії України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02.02.2016 № 74//Офіційний вісник України від 25.03.2016 — 2016 р., № 22, стор. 101.

## References

1. (2019), “*Inozemni dyplomatychni ustanovy v Ukraini*” [*Foreign diplomatic missions in Ukraine*], available at: <https://mfa.gov.ua/diplomaticzni-ustanovi/inozemni-diplomaticzni-ustanovi-v-ukrayini>.

2. Decree of the Presidium of the Verkhovna Rada of the USSR (1964), “*Pro dyplomatychni znosyny: Videnska konventsiiia vid 18.04.1961 (ratyfikovana z obmovkoii Ukazom Prezydii VR SRSR № 2208-VI vid 11.02.1964, Ukazom Prezydii VR URSR vid 21.03.1964)*” [The Vienna Convention On Diplomatic Relations, of April 18, 1961 (ratified with a decree by the Decree of the Presidium of the Verkhovna Rada of the USSR No. 2208-VI of 11.02.1964, dated 21.03.1964)].

3. Konoplyanyk, O.S., Grechanyuk, S.K. and Galay, V.O. (2016), “*Administrativno-pravove rehuliuвання okhorony Natsionalnoiu hvardiiei Ukrainy dyplomatychnykh predstavnytstv inozemnykh derzhav*” [*Administrative and legal regulation of the protection of diplomatic missions of foreign states by the National Guard of Ukraine*], Public Association "Kyiv Human Rights Alliance", Kyiv, 182 p.

4. Vasilenko, A.E. and Sutushev, T.A. (1994), *“Razrabotka meropriyatiy po povysheniyu effektivnosti okhrany y oborony stratezhicheskogo ob’ekta pry vedenyy boevoho protyvodeistviya razvedyvatelno – dyversyonnym hrupam protyvnyka (shyfr: «Sblyzhenye – TS»)»* [Development of measures to increase the effectiveness of the defense and defense of a strategic object while conducting combat counteraction to intelligence and sabotage groups of the enemy (code: "Approximation - TC ")], Higher Military Aviation Engineering School of the Air Forces of Ukrain, Kharkiv, 128 p.
5. Shakirov, R.R. and Sutushev, T.A. (2003), *“Rozroblennia propozyitsii shchodo protydii pidrozdilam syl spetsialnykh operatsii (SSO) pry vyrishenni zavdannia okhorony ta oborony stratezhichnogo ob’ektu (shyfr: «Protydiia»)»* [Development of proposals for counteraction to the forces of special operations forces (SRO) in solving the task of protection and defense of a strategic object (code: "Opposition")], Higher Military Aviation Engineering Institute of the Air Forces of Ukrain, Kharkiv, 182 p.
6. The Vienna Convention (1963), *“Pro konsulski znosyny”* [On Consular Relations].
7. The Vienna Convention (1973), *“Pro zapobihannia ta pokarannia zlochyniv proty osib, yaki nalezhat do personalu dyplomatychnykh misii”* [On the Prevention and Punishment of the Crime of Persons Who Personnel of Diplomatic Missions].
8. 22 U.S. Code § 4802 – Responsibility of Secretary of State, available at: [www.law.cornell.edu/uscode/text/22/4802](http://www.law.cornell.edu/uscode/text/22/4802).
9. (2014), *“Pislia obstrilu Dobropillia "Hradom" terorystiv bilia ovochebazy lyshylosia 13 voronok i try snariady”* [After the terrorist attack on Dobropillya by hail, 13 funnels and three shells remained near the vegetable depot], available at: <https://www.unian.ua/army/928457-pislya-obstrilu-dobropillya-gradom-terorystiv-bilya-ovochebazi-lishilosya-13-voronok-i-tri-snaryadi.html>.
10. (2014), *“V Ukrainu uviishly tanky, yaki maie v arsenali Rosiia – NATO”* [Ukraine has tanks that Russia-NATO has in its arsenal], available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/25422117.html>.
11. (2017) *“Politsiia kvalifikuvala nichnyi obstril Henkonsulstva Respubliky Polshcha v Lutsku yak terorystychnyi akt”* [Police describe night shelling of the Consulate General of the Republic of Poland in Lutsk as a terrorist act], available at: [https://mvs.gov.ua/ua/news/6874\\_Policiya\\_kvalifikuvala\\_nichniy\\_obstril\\_Genkonsulstva\\_Respubliki\\_Polshcha\\_v\\_Lucku\\_yak\\_teroristichniy\\_akt\\_FOTO\\_VIDEO.htm](https://mvs.gov.ua/ua/news/6874_Policiya_kvalifikuvala_nichniy_obstril_Genkonsulstva_Respubliki_Polshcha_v_Lucku_yak_teroristichniy_akt_FOTO_VIDEO.htm).
12. (2017) *“Bilorus vymahaie rozsliduvaty aktsiiu nevidomykh bilia dyppredstavnytstva v Kyievi”* [Belarus demands to investigate the action of unknown people near the diplomatic mission in Kyiv], available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2312008-bilorus-vimagae-rozsliduvati-akciu-nevidomih-bila-dippredstavnictva-v-kyievi.html>.

13. Volkov, I. (2017), “Sutnist ta rol derzhavnoho rehuliuвання zabezpechennia bezpeky ob'ektiv dyplomatychnoho pryznachennia v Ukraini v umovakh kryzovykh sytuatsii” [The essence and role of state regulation of security of diplomatic facilities in Ukraine in crisis situations], *Public administration: improvement and development.*, No. 10, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1699>.

14. The Law of Ukraine (2014), “Pro Natsionalnu hvardiiu Ukrainy No. 876-VII vid 13.03.2014” [About the National Guard of Ukraine No. 876-VII dated 13.03.2014], *Official bulletin of Ukraine*, No. 24, pp. 9.

15. The order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (2014), “Polozhennia pro viiskovi chastyny i pidrozdily z okhorony dyplomatychnykh predstavnytstv, konsulskykh ustanov inozemnykh derzhav, predstavnytstv mizhnarodnykh orhanizatsii v Ukraini Natsionalnoi hvardii Ukrainy No. 713 vid 22.07.2014” [Regulations on military units and units for the protection of diplomatic missions, consular posts of foreign states, representations of international organizations in Ukraine of the National Guard of Ukraine No. 713 dated 22.07.2014], *Official Bulletin of Ukraine*, No. 65, pp. 77.

The order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine (2014), “Polozhennia pro orhanizatsiiu ta nesennia sluzhby z okhorony dyplomatychnykh predstavnytstv, konsulskykh ustanov inozemnykh derzhav, predstavnytstv mizhnarodnykh orhanizatsii v Ukraini viiskovymy chastynamy i pidrozdilamy Natsionalnoi hvardii Ukrainy No. 74 vid 02.02.2016” [Regulations on the organization and maintenance of a service for the protection of diplomatic missions, consular posts of foreign states, representations of international organizations in Ukraine by military units and units of the National Guard of Ukraine No. 74 vid 02.02.2016], *Official bulletin of Ukraine*, No. 22, pp. 101.